

Marie Linder tillsammans med elever på Montessoriskolan i Falun.
Foto: Karl Gunnarsson

Andra webbplatser

Montessoriskolan i Falun
Upphovsrätt & källor -
Montessoriskolan

Så jobbar vi med källkritik och upphovsrätt på Montessoriskolan i Falun

På Montessoriskolan i Falun har ett lärarlag inlett ett projekt för att stärka elevernas källkritiska kompetens och göra dem mer medvetna om upphovsrättsliga regler. Kolla källan har träffat Marie Linder som berättar om detta arbete.

Marie Linder är lärare i svenska, engelska och SO på Montessoriskolan i Falun, en kommunal F-9-skola som startade i mitten av 1990-talet. Skolan har sammanlagt 200 elever, fördelade på 20 elever per årskurs. Undervisningen varvas mellan lärarledda lektioner och arbetspass. Under arbetspassen får eleverna jobba i egen takt med uppgifter de fått i de olika ämnena, och lärare finns till hands för att handleda och hjälpa eleverna. Eleverna får emellanåt större ämnesintegrerade beting som de jobbar med under flera veckor.

Källkritik är en naturlig del av skolarbetet

Marie Linder jobbar i ett lärarlag som ansvarar för undervisningen i år 6-9. Under hösten 2010 har lärarlaget startat ett omfattande projekt med syfte att stärka elevernas kompetens när det gäller källkritik och upphovsrätt. Arbetet med källkritik har två delar. För det första handlar det om att man ger eleverna några specifika övningar där de får träna sig i källkritik. Men den större och viktigare delen är att eleverna utvecklar ett källkritiskt förhållningssätt genom att de jobbar aktivt med källkritik i den vanliga undervisningen.

— Eleverna får uppsatsämnen eller större uppgifter som de ska lösa, berättar Marie Linder. Dessa uppgifter är inte speciellt inriktade på källkritik utan det handlar om verkliga uppgifter. På så sätt kommer källkritiken in i skolarbetet på ett naturligt sätt.

Eleverna stärks i sitt källkritiska tänkande

Enligt Marie Linder är det tydligt att eleverna utvecklar ett källkritiskt förhållningssätt på detta sätt. De lär sig sökstrategier och kan också värdera källorna de hittar. Även om eleverna i stor utsträckning litar på uppgifter de hittar på Wikipedia så är de medvetna om att man bör kontrollera vilka källor som har använts till en viss artikel där. De har också klart för sig att det kan finnas en del felaktiga eller missvisande uppgifter på Wikipedia, och att en del uppgifter revideras efterhand. De vet också att de måste gå till flera källor för att komma så nära sanningen som möjligt.

— Vi diskuterar väldigt mycket med våra elever, säger Marie Linder. Det får eleverna att börja reflektera och ifrågasätta sina källor. På så sätt har eleverna blivit medvetna om att det är många krafter som styr, de är beredda på att här är det kanske någon som vill lura mig eller övertyga mig

om att köpa en viss produkt.

Eleverna lär sig att granska webbplatser

Marie Linder berättar om en övning de har gjort i svenskundervisningen, där eleverna fick bedöma olika webbplatser utifrån ett antal utvärderande frågeställningar som Marie Linder har satt ihop med inspiration från Kolla källans lathundar i källkritik. Eleverna fyllde i ett separat dokument för de olika webbplatserna och fick därefter skriva en sammanfattande analys som de presenterade muntligt inför klassen.

— Det var väldigt spännande, berättar Marie Linder. Eleverna granskade webbsidorna tillsammans, och flera lyckades upptäcka att vissa sidor var ute efter att vilseleda eller att de innehöll propaganda.

En del sidor visade sig dock vara mycket svåra att "avslöja". Ett tydligt exempel är webbplatsen Drogfritt.nu som kan tyckas se mycket respektabel och förtroendeingivande ut, men som i själva verket drivs med stöd av Scientologikyrkan.

— Det var omöjligt för eleverna att avgöra vem som är avsändaren, det gick inte att se enbart genom att läsa informationen på hemsidan, säger Marie Linder. När jag berättade att det är en religiös rörelse som ligger bakom webbplatsen så blev de alldeles chockade och nästan lite rädda över att de hade gått på detta.

Genom denna övning har eleverna lärt sig att vara mer uppmärksamma på vem som står bakom en viss webbplats, om det finns dold propaganda eller annat som kanske inte syns så tydligt.

Källkritiskt arbete måste prioriteras

Men hur kommer det sig att Montessoriskolan har kommit så långt i sitt arbete kring källkritik, trots att skolan i stort inte har någon uttalad strategi för just källkritik?

Enligt Marie Linder beror detta till stor del på att alla lärare i arbetslaget har ett gemensamt förhållningsätt kring källkritiken och känner ett delat ansvar för detta. De har diskuterat detta många gånger i lärargruppen och har kommit fram till en samsyn och en mycket likartad tolkning av styrdokumentet.

— Det är rena turen för oss att vi har en så likartad förståelse och tolkning av styrdokumentet, säger Marie Linder och påpekar att skolornas ledning bör ta ett större ansvar för att säkerställa elevernas källkritiska kompetens.

— Detta borde egentligen vara en ledningsfråga, säger Marie Linder. Det behövs styrning om skolan ska kunna hänga med när det händer saker så snabbt hela tiden.

Elever blir proffs på upphovsrätt

Under hösten 2010 inledde Marie Linders lärarlag också en satsning på upphovsrätt, ett område som tydligt angränsar till källkritik. Syftet är att eleverna ska få kunskap om upphovsrätten och lära sig göra korrekta källhänvisningar. Marie Linder har tagit fram en särskild webbplats som ett stöd för eleverna: "Upphovsrätt & källor".

På webbplatsen beskrivs upphovsrätten, Creative Commons och Public Domain på ett kortfattat och lättillgängligt sätt. Marie Linder har medvetet valt att inte ta med allt.

— Det är väldigt komplicerade områden det handlar om, så därför är det viktigt att hålla det enkelt, menar Marie Linder. Man får inte skrämmas av att det är svårt. Det finns ingen återvändo, ju mer vi producerar och lägger ut på nätet, desto viktigare blir upphovsrätten.

Eleverna har exempelvis fått klart för sig att de inte får använda andras material hur som helst. På hemsidan har Marie Linder länkat till en mängd bild-, ljud- och filmbanker på nätet där eleverna kan hitta material som de får använda fritt. På så sätt har eleverna insett att det finns väldigt mycket lagligt material som de kan använda i skolarbetet.

På webbplatsen finns också tydliga instruktioner om hur man gör korrekta källhänvisningar från olika typer av källor, både skriftliga och digitala. Eleverna får också veta hur de ska skriva källhänvisningar till digitala bilder. Man ska dock inte tro att eleverna lär sig allt på en gång.

— Det handlar om en långsiktig träning, påpekar Marie Linder. Vi börjar med detta redan i årskurs 6, så när eleverna går i årskurs 9 är de förhoppningsvis experter.

Upphovsrättsfrågor är spännande

Finns det inte en risk att det blir tråkigt för eleverna att jobba så mycket med lagar och regler?
Tvärtom, hävdar Marie Linder.

— Eleverna tycker att detta är jätteroligt och spännande, säger Marie Linder. Det berör dem starkt eftersom de använder nätet dagligen, både i skolan och hemma. Och de vill göra rätt.

Det sistnämnda hänger också ihop med att många elever har egna bloggar och lägger ut texter och bilder som de själva har tagit. Eleverna har kommit till insikt om att de faktiskt äger allt som de har skapat, vilket känns viktigt för dem. Marie Linder menar att det är helt avgörande att eleverna förstår varför det är viktigt med upphovsrätten och med att göra korrekta källhänvisningar.

— Det handlar ju om att de själva ska vara trovärdiga, säger Marie Linder. De tar till sig detta väldigt lätt, eftersom det handlar om deras eget rykte.

En annan faktor som spelar in är den positiva anda som Creative Commons innebär, menar Marie Linder. Eleverna har en stark känsla av att vi delar med oss, att vi lånar av varandra. Och då blir det en självklarhet att tala om varifrån man har hämtat ett material.

— Att ange källan är lika självklart som att tacka för maten, avslutar Marie Linder.

2 november 2010 | Text: Ulf Jämterud Foto: Karl Gunnarsson

Senast granskad: 2011-10-23

Innehållsansvar: Utvecklingsavdelningen